

Motion till riksdagen 2012/13:K345

av **Berit Högman m.fl. (S)**

Kommunreform för välfärdens utveckling

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av samarbete mellan kommuner eller sammanslagning av kommuner för en välfärd av god kvalitet för alla i hela landet.

Motivering

Människors möjlighet att uppfylla sina egna drömmar och visioner måste vara det styrande för politiken. Vi måste själva ange färdriktningen och målen som vi vill uppnå i livet. Politiken ska ge människor verktyg för att nå sina utsatta mål.

Drömmen om en utbildning eller jobb känns allt mer avlägsen för fler. Arbetslösheten har blivit större och utbildningsplatserna färre. Människors frihet har begränsats då politiken misslyckats att utveckla moderna verktyg för framtiden.

Människors möjlighet att resa, komma i tid till anställningsinterjuver, skolan eller till sitt arbete har blivit en allt större utmaning när det offentliga har misslyckats att rusta infrastrukturen för framtiden. Järnvägen är inte längre världsledande utan har hamnat på efterkälken då politiken valt att ensidigt sänka skatter. Det är genom en hållbar utveckling inom it och traditionell infrastruktur som vi binder samman landet.

Människor inser att det offentliga, näringsliv och forskning måste samarbeta för att de nya jobben ska komma. Världen utvecklas i en rasande takt och Sverige måste följa med i det internationella tempot för att inte riskera människors frihet. Framtidens arbeten kommer genom nya företag, nya idéer och innovationer. Det är genom mer samarbete vi bygger vårt land starkare, modernare och friare.

Fel! Okänt namn på

Den samhälleliga organisationen är inte ett mål utan ett medel att nå målet om rättvis välfärd för alla och om möjligheten att leva och bo i hela landet. Välfärd på lika villkor och vård, skola och omsorg efter behov är viktiga mål för oss socialdemokrater.

År 2007 bodde för första gången fler människor i världen i städer än utanför. Så är det i världen och så är det i Sverige. Stockholms kommun hade en inflyttning under första halvåret 2012 på nästan 15 000 personer, lika mycket som en genomsnittlig svensk kommun är i storlek. Mindre kommuner brottas med ett alltmer vikande befolkningsunderlag. Att skylla kommunernas dåliga ekonomi på dåligt utfört politiskt arbete, som statsministern gör, är ett slag i ansiktet på många invånare och förtroendevalda i Sveriges kommuner. Denna utveckling fortskrider i en rasande takt och regeringen har inte visat på någon vilja att se allvaret i denna fråga.

Av Sveriges 290 kommuner har nästan hälften färre än 15 000 innevånare. Den 145:e kommunen (mediankommunen) var den 30 juni 2012 Hallsberg med 15 272 innevånare. I Danmark genomfördes nyligen en kommunreform där målet var att ingen kommun skulle ha färre än 30 000 innevånare. I Sverige har 208 av 290 kommuner (71 procent) färre invånare. Med tanke på de uppgifter en svensk kommun idag har är 30 000 invånare nog i underkant för vad som krävs för att klara alla uppgifter på ett bra sätt.

Vad är problemet med små kommuner?

Med den ansvarsfördelning mellan staten, regionen eller landstinget och kommunen som vi har i vårt land blir det allt svårare för de små kommunerna att leva upp till lagenliga krav på välfärden. Visst kan alla kommuner i Sverige, även Bjurholm som är minst med 2 428 invånare och Munkfors som är nionde minst med 3 688 invånare, klara att driva förskola, grundskola, hemtjänst, äldreboende, klippa gräsmattor och skotta snö. Men de har onekligen svårare att klara krav om specialläraresatser, särskilda demensboenden, barnpsykiatriska insatser etc. Problemen blir tydliga när ansvarsområdena smalnar av och det ställs högre krav på expertkompetens och höga krav på likabehandling i alla kommuner. I den lilla kommunen får många anställda så breda ansvarsområden och många arbetsuppgifter att det till slut blir omöjligt att upprätthålla kompetens och samarbete med andra. Som exempel på områden där det ganska snabbt blir bekymmer med minskande storlek kan nämnas följande: Räddningstjänst, vattenreningsverk, avloppsreningsverk, avfallshandtering, fjärrvärmeproduktion, energirådgivare, miljötillsyn, plan- och bygglövsärenden, psykiatri, LSS, biståndsbedömning, flyktingmottagande, bostadsanpassning, konsumentrådgivning, skuldsanering, familjerådgivning, kvinnojourer, medlingsverksamhet, serveringstillstånd, tillsyn vid försäljning av läkemedel, tobak och öl i butiker samt överförmyndarverksamhet.

Listan kan göras mycket längre. Det kan alltså vara genom samverkan inom ett geografiskt område som det kan bli lättare att rekrytera kvalificerade kompetenser för god kvalitet i välfärden. Det blir fler jobb – inte färre!

Varför samarbetar kommunerna inte mer?

Det finns en rad orsaker till att kommuner inte samarbetar mer än de gör i dag, men de kan sammanfattas inom tre områden:

- ? Traditionell ”bypolitik”. Medborgare, förtroendevalda och tjänstemän vill slå vakt om den egna kommunen och kan inte tänka sig samarbeta med den ena eller andra grannkommunen på grund av historiska, kulturella eller politiska skiljaktigheter. Man vill slå vakt om sin egen ställning och position och det är rädsla för att mista inflytande när makten och besluten flyttas. Rädslan för att mista arbetstillfällen i sin kommun och rädslan att tappa medborgarnas förtroende är andra orsaker att ha respekt för.
- ? LOU. Det är inte så enkelt som det kan verka att samverka med en annan kommun. Inom räddningstjänsten är det väldigt vanligt, och där har man oftast bildat räddningstjänstförbund med två eller flera kommuner. Räddningstjänsten är en verksamhet där man väldigt snabbt blir för liten för att klara det själv och där det handlar om stora pengar. Även små kommuner har en kostnad på mellan 5 och 10 miljoner kronor för räddningstjänst. Här är det alltså mödan värt att skapa en gemensam organisation i de former som kommunallagen tillåter (samordningsförbund, gemensam nämnd eller gemensamt aktiebolag). För de flesta andra frågor där man skulle behöva samverka innebär de här alternativen en administration och byråkrati som gör att det inte är mödan värt. Enligt LOU får en kommun inte skriva bara ett samverkansavtal eller köpa en tjänst från en annan kommun. Tjänster måste upphandlas enligt LOU.
- ? Det finns en tröskeleffekt som måste övervinnas för att samverka, och detsamma gäller i ännu högre grad för att kommuner ska gå samman. När det gäller både att bilda gemensamma nämnder eller liknande och att slå samman kommuner krävs ganska stora insatser för att på sikt få positiva effekter. Med tanke på att organisationen sitter fast i olika tekniska system, framförallt it-system, tar det tid att förändra. De kommuner det handlar om är redan från början små och saknar resurser och har just nu en extra ansträngd ekonomi. Det blir något av ett moment 22 över det hela. De små kommunerna är så små och så slimmade att de bara klarar den dagliga driften. För att förändra krävs extra insatser och resurser som inte finns. Alltså följer man minsta motståndets lag.

För att få till stånd en förändring som uppfattas positivt kan stimulanser utifrån vara viktiga. Dessa stimulanser kan se olika ut, och naturligtvis ska detta bygga på att initiativet ska komma från de kommuner som finner behov och värde av samarbete eller sammanslagning. Stimulanserna kan utformas utifrån de olika förutsättningar som finns inom och mellan olika kommuner.

Den s.k. Ansvarsutredningen valde att inte se på förändrad ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun, vilket gör att frågan om kommunernas förmåga att hantera det Sveriges riksdag beslutar blir en central fråga att lösa. Då krävs tydliga incitament.

Fel! Okänt namn

Vilka incitament är intressanta?

Att avskriva lån eller ta över ansvarsförbindelser för pensionsskulden kan vara en väg. Det innebär ingen direkt belastning på statskassan och bidrar inte till en ökad ”konsumtion” i kommunerna. Andra typer av stöd för att rätta till balansräkningen hos kommuner som vill gå samman är exempelvis rivnings- eller renoveringsstöd till gamla hyreshus från 60-talet. I små kommuner är outhyrda lägenheter inte sällan ett faktum. Man måste alltså komma tillrätta med andra övervärderade tillgångar i balansräkningen. En tredje väg kan vara att genom bidrag till engångskostnader för att slå samman kommuner i form av utredningskostnader, omställningskostnader, avvecklingskostnader för personal och lokaler m.m. stimulera förändringen. Utjämna skillnader i skattedebitering eller skatteunderlag under en övergångstid kan vara ytterligare en väg liksom att ge direkta bidrag till kommuner som går samman.

Vår uppfattning är att det krävs tydliga incitament för att nå en samhällsorganisation som gör det möjligt att nå ett rättvisare Sverige där klyftorna minskar, inte ökar. För detta måste även staten ta ett ansvar. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Stockholm den 4 oktober 2012

Berit Högman (S)

Ann-Kristine Johansson (S)

Jonas Gunnarsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Lars Mejern Larsson (S)